

Ιστορικά - Έθνικά

■ Σχέδιο συστηματικής εξόντωσης τῶν Χριστιανῶν

Ἡ Γενοκτονία τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου

1916-1923*

Μέρος Α΄

Ἡ Γενοκτονία τῶν Ποντίων, μὲ περισσότερους ἀπὸ 350.000 νεκρούς, ἀποτελεῖ τὴν δεύτερη μεγάλη Γενοκτονία τοῦ 20οῦ αἰῶνα.

Ἡ Γενοκτονία ὡς ὄρος διαμορφώθηκε, κυρίως, στὴν Δίκη τῆς Νυρεμβέργης, ὅπου δικάστηκε ἡ ἡγεσία τῶν ναζιστῶν ἐγκληματιῶν πολέμου.

Ὡς νομικὴ ἔννοια διατυπώθηκε ἀπὸ τὸ Διεθνὲς Δίκαιο στὶς 9.12.1948 μὲ τὴν Σύμβαση τῆς Ρώμης γιὰ τὰ Ἀνθρώπινα Δικαιώματα.

Ἀποτελεῖ τὸ βαρύτερο ἐγκλημα, σύμφωνα μὲ τὸ Διεθνὲς Δίκαιο, γιὰ τὸ ὁποῖο, μάλιστα, δὲν ὑπάρχει παραγραφή.

Ἡ Διεθνὴς Κοινότητα ἀναγνώρισε ἄμεσα ἢ ἔμμεσα τὶς ἄλλες δύο Γενοκτονίες τοῦ 20οῦ αἰῶνα, τῶν Ἑβραίων καὶ τῶν Ἀρμενίων.

Ἡ Γενοκτονία τῶν Ποντίων ἔχει τὶς ἴδιες ποσοτικὲς καὶ ἠθικὲς ἀναλογίες μὲ αὐτὲς τῶν Ἑβραίων καὶ τῶν Ἀρμενίων, δυστυχῶς, ὅμως, ἔχει ἀποτελέσει τὴν λιγότερο μνημονευομένη καὶ περισσότερο λησμονημένη ἀπὸ τοὺς Ἐθνικοὺς καὶ Διεθνεῖς Ὁργανισμοὺς.

Ὁ Ποντιακὸς Ἑλληνισμὸς, ἀπὸ τὴν πτώση τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Τραπε-

ζούντας (1461), γνώρισε συνεχείς διωγμούς, σφαγές και ξεριζωμούς και προσπάθειες για τόν βίαιο εξισλαμισμό και έκτουρκισμό του, με αποκορύφωμα την συστηματική και μεθοδευμένη εξόντωση-Γενοκτονία του 20ού αιώνα.

Η συστηματική εξόντωση των Ποντίων, όπως και των γειτόνων τους Αρμενίων, υπήρξε προσχεδιασμένο έγκλημα.

Η απόφαση για την εξόντωσή τους πάρθηκε από τους Νεότουρκους το 1911, εφαρμόστηκε κατά την διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και ολοκληρώθηκε από τον Μουσταφά Κεμάλ (1919-23).

Το Νεοτουρκικό Κομιτάτο «Ένωση και Πρόοδος» ιδρύθηκε το 1889 και εμφανίστηκε, στην αρχή, με προοδευτικό «προσωπείο», διακηρύσσοντας ότι είχε ως βάση του τις αρχές του Μιδάτ Πασᾶ, ο οποίος αναγνώριζε την ύπαρξη πολλών Έθνοτήτων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και πρότεινε την συγκρότηση της Αυτοκρατορίας σε όμοσπονδία εθνών με ίσα δικαιώματα.

Με την επανάσταση του 1908, οί Νεότουρκοι με έπικεφαλής τους Έμβερ Πασᾶ, Ταλαὰτ κ.ἄ. επικράτησαν στην Αυτοκρατορία και σταδιακά αποκάλυψαν το πραγματικό τους πρόσωπο. **Σ**τόχος τους υπήρξε ή μετατροπή της πολυ-εθνικής Οθωμανικής Αυτοκρατορίας σε έθνικό τουρκικό κράτος με την εξόντωση και τόν έκτουρκισμό τών άλλων λαών.

* * *

Στο Συνέδριο τών Νεότουρκων, πού πραγματοποιήθηκε στην Θεσσαλονίκη το 1911, πάρθηκε ή εξής απόφαση:

«Η Τουρκία πρέπει να γίνει μωαμεθανική χώρα. Οί μωαμεθανικές αντιλήψεις και ή μωαμεθανική ισχύς πρέπει να κυριαρχήσουν στην χώρα. Κάθε άλλη θρησκευτική προπαγάνδα πρέπει να καταπνίγεται. Η ύπαρξη της αυτοκρατορίας εξαρτάται από την δύναμη του νεοτουρκικού κόμματος και από την συντριβή όλων τών ανταγωνιστικῶν σ' αυτό ιδεολογιῶν. Αργά

Ισμαήλ Έμβερ Πασᾶς
(1881 - 1922).

Πατριάρχης
Ίωακείμ Γ΄
(1878-1912).

ἢ γρήγορα θὰ πρέπει νὰ ὀλοκληρωθεῖ ἢ πλήρης ὀθωμανοποίηση τῶν ὑπηκόων τῆς Τουρκίας. **Καί**, ἀσφαλῶς, εἶναι ὀλοκάθαρο, ὅτι αὐτὸ δὲν θὰ μπορέσει νὰ γίνει μὲ τὴν πειθῶ καὶ κατὰ συνέπεια θὰ πρέπει νὰ προσφύγουμε στὴν ἔνοπλη βία. **Ὁ** χαρακτήρας τῆς αὐτοκρατορίας πρέπει νὰ μείνει μωαμεθανικὸς καὶ θὰ πρέπει νὰ δοῦμε, ὅτι οἱ μωαμεθανικοὶ θεσμοὶ καὶ οἱ μωαμεθανικὲς παραδόσεις θὰ πρέπει νὰ γίνονται σεβαστά. **Τὸ** δικαίωμα τῶν ἄλλων ἐθνοτήτων νὰ ἔχουν τὶς δικές τους ὀργανώσεις θὰ πρέπει νὰ ἀποκλειστεῖ. **Κάθε** μορφή ἀποκέντρωσης εἶναι προδοσία στὴν τουρκικὴ αὐτοκρατορία. **Οἱ** ἐθνότητες εἶναι ἀμελητέες ποσότητες. **Μποροῦν** νὰ κρατήσουν τὴν θρησκεία τους, ἀλλὰ ὄχι τὴν γλῶσσα τους. **Ἡ** διάδοση τῆς τουρκικῆς γλῶσσας εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ κυριότερα μέσα ἐξασφάλισης τῆς μωαμεθανικῆς ὑπεροχῆς καὶ τῆς ἀφομοίωσης τῶν μὴ μωαμεθανικῶν στοιχείων...».

* * *

Στὸν Πόντο, μετὰ τὶς μεταρρυθμίσεις τοῦ 1856 μὲ τὸ Σουλτανικὸ Διάταγμα, τὸ Χάπι Χουμαγιούν, βελτιώθηκε ἡ θέση τῶν ὑπόδουλων Ἑλλήνων τῆς περιοχῆς καὶ ἄρχισε ἡ οικονομικὴ ἀνάπτυξη τοῦ τόπου. **Στὶς** ἀρχές τοῦ 19ου αἰῶνα τὸ ἐμπόριο σ' ὀλόκληρο τὸν Πόντο εἶχε περάσει στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐν μέρει τῶν Ἀρμενίων.

Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς γερμανικῆς πολιτικῆς γιὰ τὴν Ἀνατολή καὶ τὰ οικονομικά της σχέδια γι' αὐτὴν τὴν περιοχή ἀποτέλεσαν τὸν καταλύτη πὺρ μετέβαλε τὸ σκηνικὸ.

Οἱ Γερμανοὶ ὡς μοναδικὸ ἐμπόδιο στὰ σχέδιά τους γιὰ οικονομικὴ διεύρυνση στὸ ὀθωμανικὸ κράτος ἔβλεπαν τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς Ἀρμενίους, πὺρ στὰ χέρια τους βρισκόταν ὁ ἔλεγχος τῆς οικονομικῆς ζωῆς τῆς χώρας, γι' αὐτὸ καὶ παρακινούσαν τοὺς Τούρκους μὲ κάθε μέσο νὰ στραφοῦν ἐναντίον τους.

Στις 26 Ιουλίου 1909 ο Γερμανός πρεσβευτής στην Κωνσταντινούπολη Miguel ἔστειλε ἀναφορὰ στὸ Βερολίνο σχετικὰ μὲ τὴν συνάντηση τοῦ πατριάρχου Ἰωακείμ Γ' μὲ τὸν Τούρκο πρωθυπουργὸ Σεφκέτ Πασᾶ, γεγονός που εἶχε γίνῃ πρωτοσέλιδο θέμα ὄλων τῶν ἑφημερίδων που ἐκδίδονταν τότε στὴν Κωνσταντινούπολη.

Γιὰ πρώτη φορὰ ἓνας Τούρκος Πρωθυπουργὸς ἀπειλοῦσε αὐτοπροσώπως τὸν Ὀρθόδοξο Ἡγέτη τῆς μεγαλύτερης μειονότητας, λέγοντας μεταξὺ ἄλλων «θὰ σᾶς κόψουμε τὰ κεφάλια, θὰ σᾶς ἔξαφανίσουμε. Ἡ ἐμεῖς θὰ ἐπιζήσουμε ἢ ἐσεῖς».

* * *

Οἱ Τούρκοι χωρὶς προσχήματα πιά πέρασαν στὴν ἐπίθεση. **Α**πὸ κάθε γωνιὰ τοῦ Πόντου καὶ τῆς Μ. Ἀσίας ἔρχονταν καταγγελίες.

Στις 30 Μαΐου 1911 ὁ μητροπολίτης Ἀμασειᾶς Γερμανὸς Καραβαγγέλης κατάγγειλε στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ στὸ Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος τὶς βαρβαρότητες ὀργάνων τῆς τουρκικῆς Κυβέρνησης στὴν περιοχή του.

Οἱ Νεότουρκοι κήρυξαν οικονομικὸ πόλεμο σὲ καθετὴ ἑλληνικὸ. **Α**παγόρευαν τὰ ἑλληνικὰ προϊόντα καὶ δὲν ἐπέτρεψαν στὰ ἑλληνικὰ πλοῖα νὰ ἀγκυροβολήσουν σὲ τουρκικὰ λιμάνια. **Αὐτὸ** τὸ ἐμπορικὸ μποϊκοτὰζ πραγματοποιήθηκε σ' ὀλόκληρη τὴν Τουρκία, καί, φυσικὰ, καὶ στὸν Πόντο.

Ἡ μισαλλόδοξη καὶ ἀντιχριστιανικὴ πολιτικὴ τῶν Νεότουρκων ὀδήγησε στοὺς Βαλκανικοὺς Πολέμους, μὲ ἐνωμένες τὶς χριστιανικὲς χῶρες τῆς Βαλκανικῆς ἐναντίον τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

* * *

Κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ Πολέμου, βέβαια, οἱ διωγμοὶ αὐξήθηκαν. **Στὴν** Τραπεζοῦντα οἱ

Ὁ Μητροπολίτης Ἀμασειᾶς Γερμανὸς Καραβαγγέλης.

Ὁ Μητροπολίτης Γερμανὸς Καραβαγγέλης ἀνάμεσα σὲ Τούρκους ἀξιωματικούς καὶ στρατιώτες.

τουρκικές ἐφημερίδες παρακινούσαν τοὺς ἀναγνώστες ν' ἀρχίσουν τοὺς διωγμοὺς καὶ τὶς σφαγές.

Στὶς 19 Μαΐου 1912 ἡ ἐφημερίδα «Χατὲμ Μιλὲτ» τῆς Κερασούντας ἔγραφε τὰ ἑξῆς:

«Ἡμεῖς οἱ Τοῦρκοι δὲν διακρίνομεν τὴν λεπτότητα τῆς πολιτικῆς, ἣτις ἐστὶν ἀπάτη, γνωρίζομεν ὅμως κάλλιστα τὴν μεταχείρισιν τῆς σπάθης. Ἀπὸ δύο αἰώνων ἡ πολιτικὴ διαμελίζει τὴν πατρίδα ἡμῶν παραδίδουσα αὐτὴν εἰς σκύλους. Πρέπει ἤδη νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς θήκης ἡ σπάθη, διότι αἱ κυβερνήσεις τῶν πιστευόντων εἰς τὸν Σταυρὸν συνεννοήθησαν διαβολικῶς ἀπέναντι τοῦ ἀθῶου ἰσλαμικοῦ κόσμου. Ἡ σπάθη εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐχόντων τὴν Ἡμισέληνον εἶναι ὄργανον δυνάμενον ν' ἀμβλύνη τὴν ὄρασιν τῶν σταυροπιστευόντων, ἐνῶ εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἄλλων εἶναι ἀπλοῦν τεμάχιον σιδήρου. Αὐτὴ θὰ ἀπαλλάξῃ τὸ Ἰσλάμ ἐκ τῆς κατ' αὐτοῦ συνωμοσίας».

Μὲ τέτοια ἄρθρα ὁ τουρκικὸς τύπος ἀφίονιζε τὸν τουρκικὸ ὄχλο, προετοιμάζοντας τὶς μεγάλες σφαγές.

Οἱ σποραδικές δολοφονίες ἀρχισαν νὰ αὐξάνονται. **Χ**ωρικοὶ ποὺ πήγαιναν νὰ δουλέψουν στὰ χωράφια τοὺς βρῖσκονταν καθημερινὰ δολοφονημένοι. **Ο**ργανωμένες τουρκικὲς συμμορίες, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς νύχτας λεηλατοῦσαν πόλεις καὶ χωριά.

Οἱ διωγμοὶ ἐκδηλώθηκαν ἀρχικὰ, μὲ τὴν μορφή σποραδικῶν κρουσμάτων βίας, καταστροφῶν, ἀπελάσεων καὶ ἐκτοπισμῶν. **Φ**αίνονταν σὰν νὰ προέρχονταν ἀπὸ ἀνεύθυνα, κυρίως, στοιχεῖα. **Π**ολὺ γρήγορα, ὅμως, ἔγιναν πιὸ συστηματικοί, πιὸ ὄργανωμένοι καὶ ἐκτεταμένοι καὶ στρέφονταν τόσο κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὅσο καὶ κατὰ τῶν Ἀρμενίων.

Ἐμπνευστὴς καὶ ἐγκέφαλος αὐτῆς τῆς ἐπιχείρησης γενοκτονίας ἦταν ὁ Μεχμέτ Ταλαάτ, Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν τῆς Ὄθωμανικῆς Ἀυτοκρατορίας. **Μ**ὲ δικές του ἐντολές, ποὺ καλοῦσαν τὶς ἀρχές νὰ μὴν δείχνουν κανένα ἔλεος γιὰ τοὺς Χριστιανοὺς, ἐξαπολύθηκαν οἱ διωγμοὶ κατὰ τῶν «ἀνεπιθύμη-

Μεχμέτ Ταλαάτ
Πασᾶς
(1874-1921).

Νουρεντίν Πασσάς.

των» ἔθνοτήτων σὲ μιὰ τεράστια ἔκταση.

Οἱ ἐντολές αὐτές δόθηκαν μὲ τὴν μορφή ἀπόρρητων τηλεγραφημάτων πρὸς ὅλους τοὺς πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς διοικητὲς τῶν διάφορων νομῶν, ἔπειτα ἀπὸ μίᾶ σύσκεψη πού εἶχε ὁ Ταλαάτ στὶς 8 Μαΐου 1914 μὲ τοὺς συνεργάτες του Ἐμβέρ, Τζεμάλ, Νουρεντίν καὶ ἄλλους ἡγέτες τῶν Νεότουρκων.

Ἦνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ τηλεγραφήματα κατόρθωσε νὰ τὸ ἀποκτήσει, ἔπειτα ἀπὸ δύο χρόνια, ἡ γαλλικὴ ἔφημερίδα «Le Temps» καὶ νὰ τὸ δημοσιεύσει στὸ φύλλο τῆς 29ης Ἰουλίου 1916.

Ἔλεγε τὰ ἐξῆς:

«Γιλντίζ, 14-5-1914.

Πρὸς τὸν διοικητὴ τῆς Σμύρνης Ραχμὴ μπέη.

Οἱ Ἕλληνες Ὄθωμανοὶ ὑπήκοοι τῆς περιφέρειᾶς σας ἀποτελοῦν πλειονότητα, ἡ ὁποία δυνατὸν νὰ ἀποβεῖ ἐπικίνδυνη. Γενικότερα, ὅλοι ὅσοι ζοῦν στὰ παράλια τῆς Μικρασίας συμπεριλαμβανομένων καὶ αὐτῶν τῆς Νομαρχίας σας πρέπει νὰ ἐξαναγκαστοῦν νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς ἐστίες τους καὶ νὰ μεταφερθοῦν στοὺς νομοὺς Ἐρζερούμ, Ἐρζιγκιὰν καὶ ἄλλου. Τοῦτο ἐπιβάλλουν πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ λόγοι. Ἄν ἀρνηθοῦν νὰ ἐκκενώσουν τὶς περιοχές τους, δώστε ὁδηγίες στοὺς μουσουλμάνους ἀδελφούς μας νὰ τοὺς ἐξαναγκάσουν, μεταχειριζόμενοι πρὸς τοῦτο κάθε μέσον καὶ κάθε εἴδους ἔκτροπα. Οἱ Ἕλληνες πρέπει ἀκόμα νὰ ὑποχρεωθοῦν νὰ ὑπογράψουν βεβαίωση, στὴν ὁποία νὰ δηλώνουν ὅτι φεύγουν καὶ ἐγκαταλείπουν τὶς ἐστίες τους μὲ δική τους θέληση καὶ πρωτοβουλία. Ἡ βεβαίωση αὐτὴ εἶναι ἀναγκαία γιὰ νὰ μὴν δημιουργηθοῦν ἀργότερα πολιτικὰ ζητήματα.

Υπογραφές: Υπουργὸς Ἐσωτερικῶν Ταλαάτ, Διευθυντὴς ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν Χιλμὴ».

* * *

Σὲ ἐφαρμογὴ αὐτῆς τῆς πολιτικῆς, στίφη ἀτάκτων καθοδηγούμενα ἀπὸ τὶς Ἀρχές καὶ ἀφιονιζόμενα ἀπὸ μίᾶ συστη-

ματική προπαγάνδα μίσους, ανάγκασαν χιλιάδες Έλληνες τῶν παραλίῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς προαιώνιες ἐστίες τους καὶ νὰ μετοικήσουν μὲ πολυήμερες ἐξοντωτικὲς πορείες.

Ἀλλὰ οἱ Τοῦρκοι δὲν περιορίζονταν στοὺς ὁμαδικοὺς ἐκτοπισμοὺς καὶ τὶς ἀπελάσεις. **Σ**τὶς ἑλληνικὲς περιοχὲς ἔφερναν τὸν ὄλεθρο καὶ τὴν συμφορὰ, ἔκαιγαν καὶ κατέστρεφαν χωριὰ καὶ κωμοπόλεις, ἔσφαζαν τοὺς κατοίκους τους, λεηλατοῦσαν τὶς περιουσίες τους, βίαζαν τὶς γυναῖκες.

Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀναγκάστηκε σὲ ἔνδειξη πένθους νὰ κλείσει στὶς 15 Μαΐου 1914 ὅλες τὶς ἐκκλησίες καὶ τὰ σχολεῖα καὶ νὰ καταγγεῖλει στὶς Μεγάλες Δυνάμεις τοὺς νέους διωγμούς.

Ἄν κατάφερε, ὅμως, τίποτε, γιατί κηρύχθηκε στὸ μεταξὺ ὁ Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, στὸν ὁποῖο ἡ Τουρκία ἔλαβε μέρος ὡς σύμμαχος τῆς Γερμανίας, ἔχοντας πιά τὴν εὐχέρεια νὰ ἐφαρμόσει πλήρως τὸ παλαιότερο σχέδιο τῆς ἐξόντωσης τῶν Χριστιανῶν.

Οἱ Νεότουρκοι εἶχαν πεισθεῖ πὼς μόνο μὲ τὴν φυσικὴ ἐξόντωση τῶν γηγενῶν λαῶν, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀρμενίων, θὰ ἔκαναν πατρίδα τους τὴν Μικρὰ Ἀσία.

(Ἔπεται Μέρος Β΄)

(*) Ἐγκυκλοπαιδεία τοῦ Ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ, τ. 2 σελ. 409-437, ἐκδόσεις «Μαλιάρης Παιδεία» καὶ «Πήγασος Ἐκδοτικὴ Α.Ε.», 2007. • Ἐπιμέλ. ἡμετ.